

Pagpamugna'g tukod o pakanatan (trellising)

Gamit sa tukod o “trellis” aron mamenosan ang pagka-usik gumuikan sa pagkalata sa mga bunga ilabi na sa panahon sa ting-ulan, ug usab aron mapasayon ang pag-ani. Gamita ang kawayan, ipil-ipil ug uban pang susamang mga butang isip haligi o ugsok, ug “plastic twine” isip panghikot ug pakatayan.

Pagsumpo sa sagbot

Aron mapugngan o mamenosan ang paglabong sa mga sagbot, himo-a ang “off-barring” o pagdaro sa yuta palayo sa lindog sa tanum, ug “hilling-up” o pagdaro sa yuta pa-ingon sa puno-an sa tanum.

Pagsumpo sa mga dangan ug sakit

Gamit sa rekomendadong pestisidyo sa pagsumpo sa kasagarang dangan ug sakit sa kamatis. Sa mga lugar diin ang yuta gitaptan na sa sakit nga “bacterial wilt,” gamita ang matang sa kamatis nga dili daling taptan sa maong sakit. Sa organikong panguma, gamiti sa alternatibong paagi sa pagsumpo sa sakit, sama sa *Trichogramma chilonis*, isip pangsanta sa pag-ataki sa ulod diha sa bunga, ug uban pang mga pamatay-dangan nga hinimo gikan sa mga tanum.

Pag-ani

Pupo-a ang gulang nga kamatis samtang berde o “green” pa ang kolor niini. Himo-a ang pag-ani sa sayong kabuntagon diin bugnaw pa ang panahon. Likayi ang pag-ani sa panahon sa ting-ulan. Ibutang ang mga pinupong bunga sa kamatis diha sa mga kahong hinimo sa kawayan o kahoy (kaing) nga hinanigan og dahon sa saging o daan nga mga peryodiko, aron malikayan ang pagkabun-og o pagkasamad sa mga kamatis. Seguro-a nga ang kinahon nga mga kamatis dili kayo lu-ag ug dili usab kayo guot ang pagkapuno. Ayaw i-apil pagsulod sa usa ka kahon ang mga kamatis nga parehas ang kahinogon o kagulangon. Ila-in pagsulod sa kahon ang hilaw gikan sa hinog nga

kamatis, tungod kay ang mga hinog nga kamatis naghupot og kemikal na makapadali sa pagkahinog sa kauban nviining mga hilaw pang kamatis.

Ang matag 100 ka gramo nga bunga sa kamatis adunay:

Mga sustansya (nutrients)	Gidaghanon
Makaon o “edible portion”	95 percent
Tubig	94.1 ka gramo
Enehiya	19.0 “calories”
Protina	1.0 ka gramo
“Fat” o tambok	0.2 ka gramo
“Total Carbohydrates”	4.1 ka gramo
“Fiber” o lanot	0.8 ka gramo
“Ash” o abo	0.6 ka gramo
“Calcium”	18.0 ka miligramo
“Phosphorus”	18.0 ka miligramo
“Iron”	0.8 ka miligramo
“Sodium”	4.0 ka miligramo
“Potassium”	266.0 ka miligramo
“Riboflavin”	0.04 ka miligramo
“Niacin”	0.60 ka miligramo
Bitamina C	29.0 ka miligramo
Enehiya o “energy value”	86.0 kj

Reference : Department of Agriculture
Region XI
GMA – High Value Commercial
Crops Program

005 s. 2010

GIYA SA PAGTANUM OG KAMATIS

Reproduced by:

City Agriculturist Office
113 Pichon St, Davao City
Tel # 228-6582; 228-6385; 228-6395
Farmers' Information and Technology Services
[FITS]
Tel. No. 282 - 1943
E-Mail Add.: cityagriculturist@davaocity.gov.ph

Pasiuna

Ang kamatis usa ka tanum nga sakop sa Pamilya Solanaceae”Nightshade”family. Ang bunga niini nagkalainlain og gidak-on.

Klima ug matang sa yuta nga angayan tamnan

Ang kamatis nanginahanglan og bugnaw ug uga nga klima alang sa dakung abot, apan maka-agwanta usab sa nagkada-iyang panahon.

Maayo kining motubo sulod sa temperature nga 21-24°C apan mas mayo Ang pagbunga kung ang temperatura mas mobugnaw pa sa 21° C Moangay Kini itanum sa yutang balason ngadto sa lapokon nga tabunok; puno sa organikong Mga butang ug naghupot sa pH nga 6 hangtud 6.5.

Pag-andam sa tamnanan sa semilya

Pag-andam og “seedbed”nga adunay 50 sentimetro ang gilapdon ug bisan unsa ang gitag-on pili-a ang lugar nga kanunay masilawan sa adlaw. Pulpoga ang yuta, dugangi og “compost” o mga biya sa hayop sa gidaghanon nga lima ka kilo matag metro kwadrado. Pagsunog og dagami o apa sa humay ibabaw sa “seedbed” aron mamenosan o masanta ang sakit nga ginatawag og “damping off” ug mamenosan ang kadaut gikan sa mga dangan o peste.

Pagtisok sa binhi ug paggalam sa semilya

Sa dili pa magtanum Bisbisi/basa-a ang “seedbed” o tamnanan sa semilya sa dili pa magtanum sa mga liso/binhi Linyahi kini sa distansya nga lima ka sentimetro.

Pagtanum sa liso binhi

Itanum ang liso/binhi, mga 50 ka buok matag linya, tabuni sa pino nga yuta (ang usa ka ektaryang luna manginahanglan og 150-200 gramong liso/binhi).

Paggalam sa bag-ong tanum nga mga liso

Tabuni ang “seedbed” og dagami isip “ mulching material”aron dili daling mauga ang yuta. Bisbisi matag adlaw, kung gikinahanglan.

Paggalam sa semilya

Paglabay sa 3-6 ka adlaw, depende sa temperature sa yuta,moturok na ang liso/binhi. Mga 3-5 ka adlaw gikan sa pagturok sa mga liso, ibta ang ubang mga semilya nga nagdasok diha sa “seedbed” aron malu-ag-luag kini. Paglabay sa 10 ka adlaw gikan sa pagpanurok sa binhi, bisbisi kini’g usa ka gallon nga tubig sinagolan og tinunaw nga duha ka kutsara nga “ammonium phosphate” (16-20 -0) o kompletong abono (14-14-14). Mahimo usab nga mogamit og “foliar fertilizer”, sunda lamang ang rekomendadong pamaagi nga nahisulat sa pakete. Usa ka semana sa dili pa magbalhin-tanum, palig-ona ang mga semilya pinaagi sa inanay nga pagbulad niini sa adlaw o pagkuha sa tabon, ug sa pagkunhod sa panahon sa pagbisbis hangtud nga kini maka-agum sa temporaryong pagkalawos.

Pag-andam sa luna nga tamnan

Daruha ang luna mga usa ka bulan sa dili pa ang pagbalhin-tanum. Lat-angi og usa ka semana gikan sa pagdaro una himoa ang pagkaras aron makaturok una ang mga sagbot sa dili pa mapaagi-an sa sunod nga pagdaro o pagkaras. Alang sa”determinate ug semi indeterminate” nga matang sa kamatis, tudlingi ang luna sa gilapdon nga 0.75 hangtud 1.0 ka metro. Alang sa “indeterminate” nga matang, tudlingi ang luna sa distansya nga 1.5 metro matag tudling.

Pagbalhin-tanum(transplanting)

Unaha pagbalhin-tanum ang mga semilyang himsog ug dagku (adunay na’y mga 3-5 ka tinuod nga dahon). Tamni og 2-3 ka semilya matag bundo (hill) sa distansya nga 40 sentimetro matag bundo. Aron mamenosan ang “shock” himo-a ang pagtanum sa panahon sa kahaponon.

Iduot ang yuta palibot sa mga gamut sa semilya. Bisbisi gilayon sa diutayng tubig ang mga semilya pagkatapos og tanum. Paglabay sa 5-7 ka adlaw,hulipi/pulihi pagtanumang mga bundo nga bakante.

Pag-abono

Usa ngadto sa duha ka adlaw sa dili pa ang pagbalhin-tanum,abonohi ang matag bundo nga tamnanan og 20 gramong kompletong abono. Isagol kini’g maaayo sa yuta. Kung ang yuta dili kayo angayan tamnan og kamatis,dugangi kini’g abono gikan sa biya sa hayop o compost sa gidaghanon nga 500 gramo matag bu ndo. Paglabay sa 3-4 ka semana gikan sa pagbalhin-tanum, abonohi (Ist sideressing) ang tanum og sinagol nga duha ka bahin sa Urea (46-0-0) ug usa ka bahin sa “muriate of potash” (0-0-60). Butangi og 10 gramo (usa ka kutsarita) niining sinagol nga abono ang matag bundo, mga 6-8 sentimento ang gilay-on palibot sa punoan. Paglabay sa duha ka semana, abonohi na usab gianagamit ang mao gihapon nga matang, gidaghanon, ug pamaagi sa pag-abono.

Pagpatubig/ pagbisbis

Bisbisi ang mga tanum sa gidaghanon nga mgadepende sa kahimtang sa panagon ug sa kabasa-on sa yuta. Kinahanglan nga ang mga tanum makadawat sa igong gidaghanon sa tubig gikan sa pagbalhin-tanum hangtud sa pagpamunga niini.

“Mulching”

Pinaagi sa “mulching”mapugngan ang pagturok sa mga sagbot ug ang dali nga pagka-uga sa yuta. Alang sa mga lugar nga walay **irigasyon**, gamit sa dagami isip “mulching material”sa panahon sa tinghulaw. Alang sa mga dagkung plantasyon, labing maayo nga mogamit sa itum nga plastik “mulch”.